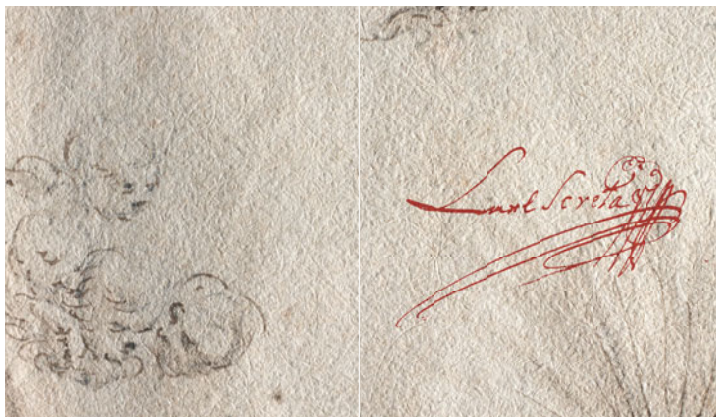

**KAREL
ŠKRÉTA
1610—1674
STUDIE
A DOKUMENTY**

Kniha nazvaná *Karel Škréta (1610–1674). Studie a dokumenty* představuje nejen umělcovu tvorbu, ale i historické prameny vypovídající o jeho osobnosti, dílu a době. Jednotlivé stati v tomto svazku rozvíjejí a dále zhodnocují nová zjištění učiněná v průběhu rozsáhlého mezioborového výzkumného projektu *Karel Škréta (1610–1674): Doba dílo* a odborné přípravy stejnojmenné výstavy. Vycházejí ze závěrů současného bádání na škrétové téma, které se vedle umělecko-historického výzkumu zaměřilo i na systematické archivní a obecně historické rešerše. Nezanedbatelnou složkou byl reprezentativní technicko-technologický a restaurátorský průzkum, který vydal zásadní a mnohdy překvapivé informace o proměnlivé povaze malířských děl 17. století ve vztahu k osobnosti objednavatele a povaze zakázky. Přes svůj význam a závažnost individuálního uměleckého přínosu však nemůže být Karel Škréta nadále posuzován a interpretován jako osamocený génius, jenž přišel do spálené země a svým obřímím dílem postupně vyplnil celý prostor domnělého historického bezčasí a kulturního vakua. Recentní výzkum ukázal, že na řadu otázek týkajících se „českého Apella“ nelze nalézt odpověď, aniž by byla současně věnována pozornost velkému počtu jmen zaplňujících škrétovský obzor:

nejen jeho uměleckým současníkům ve světě i doma, ale též členům jeho rodiny, jeho patronům a objednavatelům, sběratelům a celému pestrému společenskému spektru, v němž se náš malíř pohyboval s obdivuhodnou cílevědomostí a zřejmě i s pevně formulovanou kariérou strategií. Proto podstatnou část předkládaného svazku tvoří edice archivních pramenů. Archivní výzkum totiž doposud představoval zásadní desideratum škrétového bádání: veškerá umělecko-historická produkce 20. století stála v tomto ohledu na výzkumech učiněných již ve století devatenáctém. Současný průzkum v první řadě pomohl zmapovat rodinné zázemí a osobní vazby Karla Škréty. Zásadním přínosem je v tomto ohledu svědectví nově nalezených zlomků škrétové rodinné korespondence v zahraničních archívech, umožňujících mimo jiné rekonstruovat itinerář Škrétovy italské cesty, léta učňovská a vandrovní po odchodu do ciziny – tím spíše, že jeho biografii před rokem 1638 dosud tvořila řada bílých míst a od nich se odvíjejících hypotéz. Důležité bylo ale i svědectví nově konzultovaných pramenů domácí proveniencce, ať již jde o agendu malířského bratrstva, nebo – a to zejména – o svědectví úředních aktů týkajících se Škrétovských majetkových sporů, finančních transakcí a objednávek.

Lenka Stolárová – Vít Vlnas (edd.)

AUTOŘI STUDÍÍ A EDITOŘI ARCHIVNÍCH PRAMENŮ: Tomáš Berger, Johana Bronková, Sylva Dobalová, Tomáš Hladík, Mojmír Horyna, Lubomír Konečný, Andrzej Koziel, Petr Příbyl, Alena Richterová, Andrea Rousová, Tomáš Sekyrka, Lenka Stolárová, Radka Tibitanzlová, Štěpán Vácha, Vít Vlnas, Alena Volrábová

PŘEKLAD: Joanne P. C. Domin, Kateřina Hilská, Evan W. Mellander, Peter Stephens, Lucie Vidmar, Gita Zbavitelová

REDAKCE: Dana Mikulejská, Katarína Rybková, Tatjana Štemberová

GRAFICKÁ ÚPRAVA: Pavel Zelenka, Erika Huptychová (Studio Marvil)

SAZBA: Erika Huptychová, Ivana Minářová (Studio Marvil)

TISK: Tiskárna Libertas a. s., Praha

PUBLIKACE VYŠLA V RÁMCI PROJEKTU KAREL ŠKRÉTA (1610–1674): Doba a dílo – CZ 0112 MK – T. Projekt byl podpořen grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci finančního mechanismu EHP a Finančního mechanismu Norska.

VYDALA: Národní galerie v Praze v roce 2011.

ISBN: 978-80-7035-469-8, (978-80-7035-470-4 anglická mutace na CD)

416 stran, 247 barevných reprodukcí a RTG snímků, 245 × 275 mm, měkká vazba

CENA: 450 Kč + poštovné dle tarifu České pošty

Publikaci lze objednat písemně na adrese Národní galerie v Praze, e-mailem nebo telefonicky.

Národní galerie v Praze

odbor nakladatelství

Dukelských hrdinů 47

170 00 Praha 7

e-mail: obchodni@ngprague.cz

tel: 224 301 301, 224 301 302

Karel Škréta v Praze aneb Příběh dvojího počátku

LENKA STOLÁROVÁ - RADKA TIBITANZLOVÁ - VÍT VLINAS

- 1 Joachim von Sandrart. *L'Accademia tedesca della architettura, scultura & pittura oder Teutsche Academie zweyter und letzter Haupt-Theil*, Nürnberg 1679, s. 336.
- 2 Bohuslav Balbín, *Divo Moritii Sancti: seu Originis & Miracula Magnae Dei Venerabilisque Matris Mariae, Quae in Sancto Monte Regii Bohemiae, ad Argentifodinas Práboramenses [-] in Statuo suo mirabilis, editur, & colitur [-]*, Pragae 1665, s. 127, viz Edice historických pramenů v této knize, dokument č. 102.
- 3 Cit. dle Václava Schwarz (ed.), *Město vidím velké... Časníci o Praze*, Praha 1940, s. 31.
- 4 K tomu např. Miloš Václav Kratochvíl, *Čas hvězd a mandragor. Pražské léta Rudolfa II.*, Praha 1972, s. 46–51.
- 5 Srov. Václav Ledvinka – Jiří Pešek, *Praha*, Praha 2000, zvl. s. 296–303.

„Carolo Screta, Mahler von Prag. Komt nach Venedig, Bolognen, Florenz, Rom und wieder auf Prag.“¹ Těmito slovy lapidárně vymezil Joachim von Sandrart kruh Škrétovy životní pouti: z Prahy vzešel a do Prahy se opět vrátil. Bohuslav Balbín pak o svém příteli vzletně napsal: „Praga unum aliquem misit, antiquibus pictoribus parem, virum apud nos genitum, sed Orbi et Urbi notum“² – Praha nám dala znamenitého muže rovného starým malířům, u nás zrozeného, avšak známého i Římu a světu. Jméno Škrétovo a název české metropole se staly nerozlučnou dvojicí i u pozdějších autorů. Plným právem, neboť velký barokní malíř a město nad Vltavou vždy náleželi jeden ke druhému a Škréta Prahu opakovaně oslavil i ve svých dílech.

Praha v době Škrétova narození prožívala epilog své hvězdné éry, kdy se podruhé v dějinách stala na delší čas rezidenčním městem císaře Svaté říše římské. Italský jezuita Giovanni Botero napsal v roce 1596: „Hlavním městem [Čech] je Praha, rozdělená ve tři části, jež všechny leží v půvabné a rozsáhlé dolině; jmenují se Malá Praha, Stará Praha a Nová Praha. Molta [=Vltava] dělí Malou Prahu od Staré; ale spojuje je přenádherný most se čtyřnadvaceti oblouky. V Malé Praze je vznesený hrad zbudovaný na pahorku a katedrála. Stará Praha je přizdobena mnohými nádhernými a velikými budovami; mezi nimi je orloj, na němž je viděti astronomický rok, pohyb Slunce a Měsíce, počet měsíců a dnů, kalendář dnů svátečních, zatmění Slunce, délku dne i noci, oposice Měsíce, novoluní a kvadratury. V této části města mají Zidé ghetto, jež je jako město pro sebe. Nové Město je od Starého odděleno příkopem, jenž býval hluboký, dnes však je srovnán s vřikolním povrchem a je zaplněn sady. Podle odhadu všechny tyto městské části dohromady mají obvod neméně než je obvod města Říma.“³ Pozdně rudolfínská Praha, město Škrétova raného dětství, měla podle hrubých odhadů něco mezi padesáti a šedesáti tisíci obyvatel a o něco více nežli 3300 domů. Její srovnání s papežským Římem, nastávající metropolí evropského baroka, bylo jistě především rétorickou figurou, ovšem ne zcela nepodloženou. Praha zaznamenala po polovině 16. století rychlý demografický i stavební růst, díky němuž si získala, alespoň v rámci střední Evropy, postavení skutečného velkoměsta. Vídeň, nad níž se vznášela stálá hrozba tureckých nájездů, disponovala ve stejné době oproti Praze zhruba polovičním počtem domů.⁴ Česká metropole však velikostí překonávala i tradiční regionální centra v sousedních německých státech, jakými byly Lipsko, Norimberk či Augsburg. Rozsahem a významem se jí nevyrovnalo ani tradiční správní středisko Slezska Vratislav, jinak jediné další město v zemích Koruny české, které se mohlo vykázat „velkoměstskými“ ambicemi.

Do postavení regionální metropole Praha postupně dorůstala během celé druhé poloviny 16. století.⁵ Na počátku tohoto dynamického rozvoje stála paradoxně porážka

1. ←
Tiberio Tinelli, *Podoba Karla Škréty*,
Národní galerie v Praze
(foto: Národní galerie v Praze)

2. →
Karel Škréta, *Zkouška čistoty*
vestálky Tuscie, 1630/1637,
Národní galerie v Praze
(foto: Národní galerie v Praze)

nespecifikovaného malíře v červenci roku 1627.⁷ Umělcem, u něhož získal výuční list, by mohl být Aegidius Sadeler, s nímž se Škrétova rodina v Praze dobře znala. Tuto mnohokrát citovanou možnost nově podporuje zjištění, že Karel Škréta udržoval s Aegidiiovým synovcem usedlým v Benátkách během své italské cesty kontakt. Právě od Aegidia Sadelera mohl Karel Škréta nejlépe získat doporučení, na koho se obrátit při zamýšlené cestě do Benátek.⁸

Hráz mezi „starými“ katolíky a evangelíky, případně pobělohorskými konvertity, nebyla neprostupná.⁹ Ze Škrétových kontaktů je patrné, že dokázal velmi dobře těžit ze sociálního kapitálu, jež mu jeho rodina a její clientské sítě nabízely. Opomenout nelze ani fakt, že rodová a stavovská sounáležitost mnohdy stála nad konfesí i politikou. Můžeme předpokládat, že přípravy na Karlovu peregriaci byly činěny s patřičnou důkladností a již z Prahy si mladý malíř zajišťoval přijetí nejen u svých pokrevně příbuzných, ale i přátel a známých, kteří dleli v cizině. Tuto domněnku podporuje i list Jindřicha Škréty, odeslaný z Prahy 14. 4. 1627 bratru Janovi do Basileje.¹⁰ O Karlově cestě bylo uvažováno ještě před vydáním Obnoveného zřízení zemského (10. 5. 1627) i patentu Ferdinanda II., jímž vypovídá nekatolickou šlechtu z Čech (31. 7. 1627), je proto pravděpodobné, že se z Prahy roku 1627 vydával Škréta cíleně

74: KAREL ŠKRÉTA MEZI ŠVÝCARSKEM, ŘÍŠÍ A ITÁLIÍ

7 Radka Tibitzanová, *Karel Škréta vypovídá o své osobě po návratu do Čech*, in: L. Stoilárová – V. Vlnas (ed.), *Karel Škréta (1610–1674)* (cit. v pozn. 5), s. 592, č. k. XVI.13.

8 Aegidiův synovec Marco Sadeler je uveden jako adresát korespondence mezi sourozenci, viz více níže v textu a pozn. 32, 34, 35.

9 Lenka Stoilárová – Vlnas, *Karel Škréta 2010 aneb příběh uměleckého úspěchu*, *Art&Antiques* 12, 2010, s. 14.

10 „*Bratr Karel učni škvely pokrok a jz (třebas proti matčině vůli) se chystá do ciziny. S peněz na cestu to není vůbec snadné, ale doufám, že se nějaká pomoc namane [..].*“ Staatsbibliothek Schaffhausen, sign. Ms.C. Scaph. B.

11 Z listu adresovaného Ludwigu Luciovi: „*S námi se to má tak, že po uhlazení mnohu pohrom se [námi] dovoluje sotva dýchat. K tomu ještě každou hodinu hrozí vyhnání spojené se ztrátou téměř veškerého majetku. S peněz je to natolik málo, že se v naší provincii dočista Bří nemoc zavírá nosice. A v takových zjích lžech není možno sáhati ohrožovat ani dostatečně velké příjmy vás všech, já prokazujete mým bratřím. Z toho je možné soudit, že Boží prozřetelnost se stalo, že mají bratři u vás nakládi ztracenou vlast a vaši láskou dobrotu předurčenou k ulehčení obtížím, kteří jsou postaveni nějakým osudovým dekretem [..].*“ Staatsbibliothek Schaffhausen, sign. Ms.C. Scaph. B.

12 Jan započal se studiem v Basileji roku 1619 a magisterského gradu dosáhl 20. 12. 1621; více k tématu *Die Matrikel der Universität Basel*, III, 1610/12–1656/66, Hans Georg Wackernagel (ed.), Basel 1962, s. 295.

13 Ludwíg Lucius zastával v letech 1624–1625 úřad rektora basilejské univerzity, více k tématu *Die Matrikel der Universität Basel*, II, 1532/33–1600/01, Hans Georg Wackernagel (ed.), Basel 1962, s. 383.

14 Viz pozn. 12.

15 J. Neumann, *Karel Škréta 1610–1674* (cit. v pozn. 1), s. 16.; Neumann, *Škréty* (cit. v pozn. 1), s. 16.

a dobrovolně na cestu za poznáním. Další z Jindřichových dopisů dovoluje předpokládat, že Karel Škréta směřoval do švýcarské Basileje za nejstarším bratrem Janem,¹¹ který zde pokračoval ve studii medicíny a po dosažení magisterského gradu¹² se oženil s dcerou významného profesora teologie basilejské univerzity Ludwiga Lucia (Luze; 1577–1642).¹³ Po svatbě nejenže upevnil své společenské postavení, ale získal i možnost zaručit mladšímu sourozenci náležitě přijetí i přechodný azyl. Není bez zajímavosti, že před sňatkem musel doložit opisem nobilitační listiny příslušnost k privilegované společenské vrstvě. V dalším dopise, jehož adresátem je sám profesor Lucius, píše Jindřich z Prahy v březnu 1628 mimo jiné: „*Z rozprodeje některých vinohradů posílám svému bratru Janovi 500 imperiálů, Karlovi pak 60 imperiálů. Snažně tě prosím, abys je, až je od kupce obdržíš, každému z nich ráčil jak se sluší přidělit.*“¹⁴ Patrně Janův tchán, v němž našli oba bratři oporu, sehrál v Karlově pobytu v říši a ve Švýcarsku klíčovou roli. Uznávaný humanistický učenec mu byl tedy nejen zárukou hmotného zajištění, ale i sociálního zázemí.

Stále je nicméně třeba počítat i s možností naznačenou Jaromírem Neumannem, že odchod mladého Karla Škréty z Prahy byl spojen s kroky dalšího nadaného umělce a později proslulého rytce Václava Hollara.¹⁵ Hollar opustil Prahu v roce 1627 a zamířil

STUDIE : 75

Předpoklady pro přijetí baroka nachází v nově organizovaném katolicismu, který „se začal už dávno před Bílou horou“.³⁴ Ke slohové povaze pobělohorského barokního malířství se Stech vyjádřil ještě ve výstavním katalogu *Pražské baroko* (1938). Bílá hora se všemi svými důsledky znamenala zásadní zlom, s ní „byl nadlouho zastaven přirozený růst umění. Od elegantní mezinárodnosti klesla tvořivost do skromné provincionalnosti. Také slohový náskok se ztratil, když domácí umělci pořád ještě pokračovali ve tvarech opřeny o myšlenku renesanční. Jen poněkud uniká do forem aktivní vybojnost vítězné protireformace.“³⁵

Jako první se o konstruktivní problematizaci vztahu malířství raného baroka a Karla Škréty pokusil Vincenc Kramář, který vyzdvihl malířův epochální přínos: „Škrétův význam pro naše umění však můžeme plně ocenit teprve tehdy, vzpomene-li si na nízký stupeň a chabost naší malířské tvorby v době, v které umělec vystoupil na veřejnost.“³⁶ Kramář také významně přispěl k rozpoznání slohových východisek jeho tvorby. V jeho interpretaci se stal tvůrcem nadčasovým: „V pravdě počíná se Škrétovo nové vývojové období naší malby, v něž spadá i tvorba našich dnů. A jistě nemůžeme výše hodnotit jeho umělecký čin, než řekneme-li, že tento vynikající malíř položil základ naší novodobé, umělecké tradici.“³⁷ Na druhé straně ale Kramář pomohl petrifikovat řadu stereotypů, táhnoucích se dějepisem výtvarného umění již od počátku 19. století. Mimo jiné oživil dávný „exulantský“ výkladový model, podle kterého se rozhodující stylový zvrat odehrál mimo české prostředí, zatímco rudolfínské umění redukoval na epizodu bez podstatného významu pro další vývoj. Pozdější narace Jaromíra Neumanna předjímá Vincenc Kramář tím, že umění Karla Škréty vykládal jako fenomén bytostně český, zakládající svým „lyrismem“ a „elánem“ tradici vrcholící posléze ve výtvarné tvorbě „národního obrození“. Reagoval tím mimo jiné na diskusi o charakteru baroka v českém prostředí a o jeho přínosu k formování novodobého národa, již uvedl v život tzv. spor o smysl českých dějin a je již ráz ve dvacátých a třicátých letech 20. století určovaly vlivné osobnosti formátu Františka Xavera Šaldy či Josefa Pekaře.³⁸ Za použití vědeckých metod odvozených z prací vídeňské umělekohistorické školy, ovšem v kombinaci s „pudovou“ intuící, Kramář zkonstruoval dávný sen nacionalistických autorů 19. století – novodobou českou národní malířskou školou: „Dusud nepřišel čas, abychom se mohli vyslovit širěji o rázovitosti příp. českosti děl Škrétových, aniž bychom upadli v nebezpečí, že vykládáme jednostranně dobové znaky. Prozatím jsme odkázáni na svůj pud, který nám dává cítiti Škrétovo umění jako něco nám vnitřně blízkého. A že se ukazuje správně, toho je např. komposice smrti Drahomířiny, jež nám uvádí na mysl přímo umělce, o jejichž českosti není pochyby: Není prolnta kostelní scéna tkadlilkovskou zbožností a prostotou a není v monumentální hlavní kompozici něco z elánu Alšových komposic foyeru Národního divadla?“³⁹

Antonín Matějček, další významný představitel českého dějepisu umění první poloviny 20. století, měl na Karla Škrétu názor podstatně kritičtější. „Škrétovým hříchem byl jeho malý genius“, napsal v roce 1913, aniž by reflektoval posun, k němuž došlo od času Pazarukových zejména zásluhou škrétovské výstavy roku 1910. „Ztratil orientaci, utkvěl na povrchu světcích se method, manýr, přejímal je šmahem a zároveň nepochopil jejich vnitřní význam. Zapadl do výtvarné nečistoty změněných formulí, osudně všem slabým.“ Svůj verdikt nad Škrétou uzavřel Matějček jednoznačně: „Věrný otisk tohoto zmateného mozku je jeho dílo.“⁴⁰ V pozdějších souhrnných výkladech o vývoji výtvarného umění v Čechách autor svůj původní ostrý odsudek postupně mírnil. Přiznal Škrétovi jak zakládající roli v rámci domácího barokního malířství, tak i schopnost syntetizovat protichůdné italské názorové proudy.⁴¹ V souladu s hlavním názorovým proudem dobového dějepisu umění postavil i Matějček Karla Škrétu do kontrastu k údajně nízké úrovni ostatních malířů činných v jeho době v Čechách: „Vývoj malířství vážil v 17. století ztěžče přičin jako vývoj sochařství. O velikém rozmachu raně barokní malby italské nedovídal se země české téměř nic, a ta která vymoženost a novota slohová s opožděním k nám jen prostřednictvím Vlachů oddaných řemeslnému eklekticismu [...] Než šťastným řízením osudu vstal v této generaci domácí a český malíř, který měl více zevních možností, nadání i vůle stát se vynikajícím umělcem než jeho vrstevníci. Karel Škréta [...]“⁴² Podobnými slovy se vyjadřuje Antonín Matějček v esejí pro almanach *Co daly naše země Evropě a lidstvu* (1939), psaném společně se Zdeňkem Wirthem. Autoři tu

- 34 Tamtéž, s. 57.
 35 Václav Vilém Stech, *Malba a sochařství*, in: Jiřina Vydrová – Ema Sedláčková (ed.), *Výstava Umění v Čechách XVII. a XVIII. století 1600–1800. Pražské baroko* (kat. výst. i. Praha 1938, s. 50.
 36 Vincenc Kramář, *Karel Škréta*, Seton, 1932, č. 2, s. 67–7, 3, s. 27–28, zde s. 28.
 37 Tamtéž, s. 28.
 38 Viz zejména Bohdan Chudoba – Zdeněk Kalista – Josef Vašíčka – Jan Raček – Albert Kuzal, *Baroko PŘE státi*, Praha 1934; Arne Novák, *Nové bádání o českém baroku sloveném*, Naše vlada 16, 1935, s. 189–202; Zdeněk Rotrekl, *Barokní fenomén v současnosti*, Praha 1995, s. 101–157; Jiří Rak – Vít Vlnas (ed.), *Druhý život baroka v Čechách*, in: Vít Vlnas (ed.), *Slova barokní Čechie. Stát a umění, kultura a společností 17. a 18. století*, Praha 2001, s. 33–38, 42–44.
 39 Vincenc Kramář, *Z mladých let Karla Škréty Jakubův příchod k Lobanovi*, Praha 1938 (= Přispěvky k dějinám výtvarného umění 1), s. 10, pozn. 18. K nacionalistickým tendencím v českém dějepisě umění 20. století srov. Milena Bartoňová, *Národní umění. Studie z dějepisu umění*, Brno 2009; Kramář ovšem na jiném místě konstatoval, že význam „naš“ barokní školy nedosahuje důležitosti „naš“ umělecké tvorby v období vrcholné gotiky, srov. následující text: „NEZ nebo přehlédnout, že jednostranné přiklonění se ke katolické kultuře přivedlo s sebou určitý konservatism; že se sice vystupením Škrétovým povznesl úroveň české tvorby a v záplěti tu vyrostla rozvětvená tvorba našeho baroka, než bylo by nekritické vidět, že toto všechno vnějškově skvělé umění nemůže se co do vlny a dějinného významu rovnati naší tvorbě 14. a poč. 15. století. Tím vším však není dotčeno ve svém významu skutečnost, že to byl Škréta, který Čechy opět připojí na světový pokrokový proud a který tím zároveň i založí naší novou uměleckou tradici“ (Vincenc Kramář, in: *Stručný příloha: Státní sbírka starého umění*, Praha 1938, restr. úvod).
 40 Antonín Matějček, *Galerie v Rudolfově*, Praha 1933, s. 129–128.
 41 Srov. Antonín Matějček, *Dějepis umění. Díl pátý. Umění Nového věku III.*, Praha 1932, s. 315–316.
 42 Antonín Matějček, *Malířství*, in: Zdeněk Wirth (red.), *Dějepis výtvarných umění v Československu*, Praha 1935 (= Československá vlastivěda 8), Praha 1935, s. 150.

42: BAROKO V ČECHÁCH VERSUS ČESKÉ BAROKO

- 43 Antonín Matějček – Zdeněk Wirth, *Český barok výtvarný*, in: *Co daly naše země Evropě a lidstvu. Od slovanských vězavostí k národnímu obrození*, Praha 1939, s. 200–206, zde s. 200.
 44 Tamtéž, s. 209.
 45 Srov. J. Rak – V. Vlnas (ed.), *Druhý život baroka v Čechách* (cit. v pozn. 38), s. 13–60, zde s. 42–46.
 46 Srov. Pavel Preis, *Antonín Matějček a barokní umění*, in: *Antonín Matějček (1889–1950). Sborník příspěvků z konference pořádáné ke stoletému výročí narození prof. Antonína Matějčky katedrou dějin umění FF UK v Praze. Ústavem pro teorii a dějiny umění ČSAV v Praze a Národní galerií v Praze*, 1. ledna 1989, Praha 1994, s. 47–53, zde s. 51.

sice spojovali baroko s pobělohorskou protireformací a absolutismem Habsburků, ovšem s ohledem na jeho estetické kvality a kulturní přínos bez negativních konotací.⁴³ V pasáži věnované Škrétovi Matějček dokonce kriticky, byť zjednodušeně reflektuje starší domácí uměnovědnou tradici: „Škréta, svou dobou malíř velmi ceněný a i po světě známý, byl dlouho přezírán a to vinou prvňích historiků českého umění, vyrostlých v ovzduší klasicismu 18. a 19. století. Dnes víme bezpečně, že cenění, jež vyjadřil Škrétův římský soudruh Sandrart ve své *Teutsche Akademie* (z r. 1675) platí v celém rozsahu a že v Škrétovi dlužno vidět malíře vynikajícího nad úroveň středoevropského umění. Škréta maloval obrazy náboženské a světského obsahu; a to všemi prostředky, kterými vládl souvěkě umění italské, jehož naučení si osvojil nikoliv jako kompilátor, nýbrž jako tvůrčí umělec.“⁴⁴ Příznivý soud o barokním mistrovi, jakož i celé vyznění článku lze vysvětlit národně obrannou tendencí almanachu, vydaného na počátku německé okupace a nadto v době, v jejíž kulturní atmosféře dosud živě rezonovaly ohlasy přelomové monumentální výstavy Pražské baroko z roku 1938.⁴⁵ Přesto, či právě proto lze konstatovat, že Antonín Matějček na rozdíl od Vincence Kramáře ke Karlu Škrétovi a jeho dílu hlubší vztah ve skutečnosti nikdy nenašel.⁴⁶

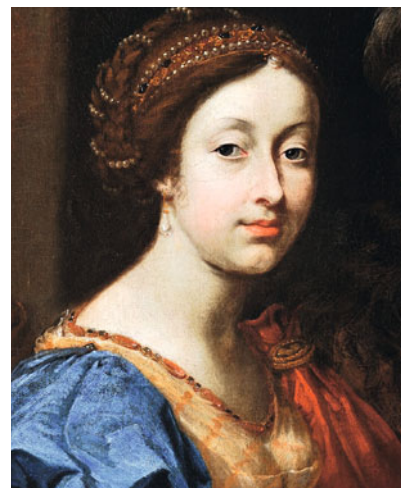
Široké názorové rozpětí, kterým se v meziválečném období vyznačovalo hodnocení malířství raného baroka a úlohy Karla Škréty, bylo nepochybně způsobeno tehdy ještě povrchní znalostí dochovaného obrazového fondu a předsupují vůči kulturním a nábožensko-politickým poměrům v Čechách v 17. století. K ustálení názoru mělo dojít teprve v druhé polovině 20. století. Vůdčím vykladačem českého baroka se stal Matějčkův žák Jaromír Neumann, který své suggestivně podané názory dokázal podepřít důvěrnou znalostí obrazového materiálu. Poprvé tak v syntetické podobě učinil v knize *Malířství xviii. století v Čechách* (1951), ježž interpretaci rovinu neblaze poznamenala ideologie dogmatického stalinismu. Na sandrartovském půdorysu spálené země Neumann vybuodoval pomocí marxistické frazeologie obraz Karla Škréty jako „objektivně pokrokového“ umělce, jehož „realismus“ vyjadřoval objektivní zákonitosti boje mezi společenskými třídami: „Jeho umění je uměním hlubokých vnitřních rozporů, přiznačných [...] pro situaci počínajícího utužování feudalismu, pro situaci zrodu barokního umění. Škréta se nestal pouze nástrojem nového panstva, jakkoliv mu sloužil a byl jím vynašen. Jeho velikost a význam je v tom, že značnou částí své tvorby výrazně odrážel i postavení a zájmy tehdy progresivních složek

STUDIE | 43

13. †
 Jaromír Neumann a Jiří Mašín při zahájení výstavy Karla Škréty v Jádru Pražského hradu v roce 1974, Archiv Národní galerie v Praze (foto: Národní galerie v Praze)
 14. †
 Pohled do instalace výstavy Karla Škréty v Jádru Pražského hradu v roce 1974, Archiv Národní galerie v Praze (foto: Národní galerie v Praze)

178 : RENTGENOLOGICKÝ PRŮZKUM MALÍŘSKÉHO DÍLA KARLA ŠKRÉTY

Paris a Helena, (kolem 1672), Národní galerie v Praze (foto: Národní galerie v Praze, krc: Tomáš Berger)
Dvojportrét je ve spodních vrstvách poměrně nevyvážený. Dívka je malována s velkým portrétním úsilím, zatímco mládenec je zachycen rychlým tempem, kdy hlavní roli hrálo správné zachycení figury na tepané helmici. Nevyváženost v poměrech velikosti hlav a perspektivy vytváří určitou disharmonii.

STUDIE : 179

Schaffhausen (Švýcarsko), 10. 4. 1638

Jan Škréta vystavuje plnomocenství pro bratra Karla, aby v Praze vyzvedl jeho podíl z rodinného majetku.

Archiv hlavního města Prahy, Sběrka rukopisů, Liber quietantiarum 2, 1579–1650, sign. 2179, f. 252v–253r.

LIT.: BERGNER – HERAIN 1910, S. 9; NEUMANN 1974, S. 23, 46; NEUMANN 2000, S. 40.

Ich Joannes Screta Schotnowsky von Zavorzitz, der Artzney Doctor Landgraf Reichmarschal Poppenheimischer der löblichen Stadt Schaffhausen, wie auch der umliegenden Corteshäuser alß Rhegnaw, Paradiß und St. Catharinenthal bey dieser Hofen bestalter Medicus, gebe mit diesen meinen Brief dem Edlen und Westen Herrn Carolo Scretae Schnotnowsky von Zavorzitz, meinen hertzlichem Herrn Bruder, volligen Macht und Gewalt, daß hinterlassene

Patrimonium in Königreich Böhemb mir von meinem hertzlichsten Herrn Vater seelig[en] den Edlen und Westen Herrn Conrado Screta Schotnowsky von Zavorzitz, der Römischen Kayserlichen Mayestät gewesenen Buchhalter bey der löblichen Kammer der Kron Böheim, auch Fürst Lichtensteinisch Rath gehörig, gültlich und rechtlig einzuziehen zu Geld zu machen, die Debitores zu quitiren, auch wieder alle unbillliche actus, welche vorgangen oder vorgehen

möchten, daß specie unter andern, waß die culpam negligetiae, daß Heinrichs Anlagen thuet zu protestiren und daß in optima et solemni forma in suma alleß dasjenige, waßer zu meinem Nutzen ersprießlich zu sein würde, erkennen zu verrichten. Zur besserer Urkund und daß ich daß brüderliche Vertrauen zu ihme trage, hab ich dieser mit meiner eigener Hand geschrieben und unterschrieben, auch mit meinen angebornen Petschier besiegelt. Welches

geschehen zu Schaffhausen den 10. Aprilis stilo Gregoriano anno 1638. Joh[annes] Screta D[oc]tor[is] mp.

Povoleno k vložení do kněh městských tohoto dvojitě plnomocenství od pana purkmistra a pánův v radě [f]ariae Virginis, 2. Septemb[ri] anno 1642. Co[n]s[ul]e domino Adalberto Wenceslao Seniore Hadá Prosece.

RT

Praha, 9. 7. 1638

Česká dvorská kancelář přikazuje purkmistrovi a radě města Litoměřic, aby vyhověli žádosti Karla Škréty ve věci držení rodinné vinice, kterou užívá Jan Baptista Reymund, manžel Škrétyv zesnulé sestry Anežky, pokud proti tomu nic podstatného neshledají.

Národní archiv, Stará manipulace, sign. L 32/33, inv. č. 1986, kart. 1291, f. 6.

LIT.: NEUMANN 1974, S. 46; TOMÁŠ SEKVRKA, IN: STOLÁROVÁ – VLNAS 2010, S. 591, Č. K. XVI.12.

O Karla Škréty Litoměřickým Poctivý a opatrní nám mlí. Co na nás Karel Škréta z Závovic v příčině <vinice> dosažení vinice /svě dědičké/,² kteréž že by nyní Baptista Reymund, někdy Anýžky Reymundové sestry jeho manžel v držení a užívání zůstávati měl, stížeň vznášá, a jakého v tom opatření svého při nás snažně vyhledává, tomu z příležitých spisův vyzrozumíte. I pokudž tomu tak, jak tyž suplikující zpravuje a nejináč jest, protož jménem a na místě Jeho Milosti císařské královské a pána nás všech nejmilostivějšího vám poroučíme, abyste jemu tyž

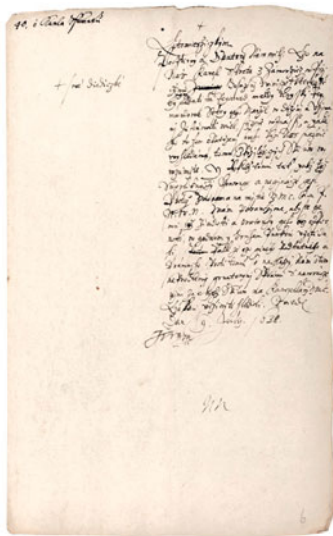
žádosti a pratensi jeho bez odpornosti, v jednom i druhém punktu užítí dali. <Proto> Pakliže co jiného podstatného a právního proti tomu se nachází, námu o tom neprodleně gruntnoví zprávu s navrácením zase tyčž spisův na kancelář Jeho Milosti císařské českou učiniti hleděti. Dan 9. juli 1638 [nečitelná parařa]

[Další spisy již ve složce nejsou. Litoměřičtí tedy patrně vyhověli příkazu.]

rs

2 Marginální poznámka.

DOKUMENT Č. 18
Česká dvorská kancelář přikazuje purkmistrovi a radě města Litoměřic, aby vyhověli žádosti Karla Škréty ve věci držení rodinné vinice, pokud proti tomu nic neshledají 9. 7. 1638, Praha, Praha, Národní archiv, fond Stará manipulace (foto: Národní galerie v Praze – Aleš David)

Staré Město pražské, 1638–1639

Spor o dům U Hájků na Ovocném trhu – Karel Škréta žádá po městských a šestipanských úřednících přechtení závěti Doroty (někdy uváděna i jako Anna, Johana nebo Zuzana) Strassburgerové. Úředníci požadují právní odklad.

Archiv hlavního města Prahy, Sběrka rukopisů, Manuale dictionum, 1638–1641, sign. 1169, f. 27r, f. 52v–55r, f. 62r.

LIT.: PAZAUREK 1889, S. 35–36; NEUMANN 1974, S. 46; NEUMANN 2000, S. 40–41.

Karel Škréta Šotnowský z Závovic s Jeho Milosti císařské panem rychtářem, též pány ouředníky šestipanskými,

Karel Škréta předně žádal za přechtení přípovědi na pozůstalost po nebo[žce] Dorotě Strassburgerové, dcery vlastní nebo[žtíka] dokto[ra] Thadeáše Hájka z Hájku. Po přechtení předněsti dal: pokudž by Jeho Milosti císařské pan rychtář, též páni úředníci šestipanskí, kteříž právem odoumrtním domu po též Dorotě Strassburgerové zůstalého v tomto Starém Městě pražském ležícího/ se ujali, přípovědi této místa dáti nechtěli, tehdy že žádá, aby k provozování pratenisi své připůstěni a jemu termín k přívodům jmenován byl.

Jeho Milosti císařské pan rychtář tohoto Starého Města na místě a k ruce Jeho Milosti císařské, též páni úředníci úřadu šestipanského na místě a k ruce obce téhož města žádali hojemství právního, k čemuž od pana p[ur]kmistra] a pánův povoleno a termín k hojemství ad primam sessionem jmenován.

Vide odpověď infra fol[io] 52, 62.

[f. 52v–55r]

Karel Škréta s Jeho Milosti císařské panem rychtářem na místě a k ruce Jeho Milosti císařské, též úředníky úřadu šestipanského na místě a k ruce obce tohoto Starého Města pražského hojemství

Od Jeho Milosti císařské pana rychtář[e], též úředníkův šestipanských]

Vaše Milosti proti domnělé přípovědi pana Karla Škréty z Závovic na dům po někdy Thadeášovi Hájkovi z Hájku v lékařství doktoru nějakým právem nápadním učiněné dřívě, nežli by Jeho Milosti císařské pan rychtář tohoto Starého Města pražského na místě a k ruce Jeho Milosti císařské, též páni ouředníci na místě a k ruce obce této, jakožto

k přeslyšení té domnělé přípovědi obesané strany, co od sebe přednášeti dali, tohoto milostivého dekretu z komory Jeho Milosti císařské v příčině tohoto domu poslého, jako i druhého instrumentu zvodu do něho vykonaného, za přechtení žádají.

Dekret z komory Jeho Milosti císařské české

[I]tem] zvod do domu Hájkovského. A pokudž jak vedle tohoto milostivého dekretu, tak i vedle jisté klausule ten a takový dům na způsob v též dekretu doložený pánům ouředníkům šestipanským na místě a k ruce obce této v moc uved[en] jest. Za to tehdy páni obesaní, nemíníce se v žádný spor proti témuž milostivému dekretu a resoluční Jeho Milosti císařské s pány připovídajícími ssevdyávati, za to žádají, že je při tomto opatření a vyměření zůstaviti, přípověď pak tuto od práva zdvihnouti a v nic obrátiti ráčíte podle práva.

Od Karla Škréty

Pan Karel Škréta na čem podstatu odpovědi své Jeho Milosti císařské pan rychtář na místě a k ruce Jeho Milosti císařské a páni úředníci úřadu šestipanského na místě a k ruce obce této zakládáti ráčí, tomu jest vyzrozuměti. Předně z zvodu to patrně ráčíte vynacházejí, že do téhož domu takový zvod jest vykonán právem odoumrtním, tak jakoby paní Zuzana Štrašburgerová bez krevních přátel, tak jakž strom krevní ukazuje, prostředkem smrti časné z toho světa vykročila, takže takovým právem ráčili jste skrze pana rychtář[e] takový zvod poručiti vykonati. Ale pan Karel Škréta v tu nadějí přichází, že jste o osobě jeho, aby on jakým krevním přítelem dotčené Anny [!] Strassburgerové býti měl, vědomosti jímíti neráčili, jakož pak kdybyšte ráčili býti v tom zpravení, tyž zvod vykonán nebyl. Dotčený pak pan Karel Škréta, že jest se po ty švecky časy

neohlašoval, tu jediná příčina jest, že jest zde v tomto Království českém přítomen nebyl, anobrž v cizích zemích po umění svém se zdržoval. A navrátilive se sem, jest pořádnou přípověď podle práva] měst[skeho] C 24 jakožto nejbližší přítel dotčené Zuzany Strasspurgerové učinil, o učinném poručení z komory Jeho Milosti císařské české odeslaném žádné vědomosti nemaje a kdyby Jeho Milosti císařské komora o tom vědomost toho času měla, že on tak blízkým přítelem dotčené Zuzany Strasspurgerové zůstává, ovšemž že také takový dekret ku právu tomuto obesaní nebyl, jsa k Vaší Milosti té naděje nepochybné, že když dá-li Pán Bůh, tuto přípověď náležitě provede, že jemu také jakožto patriciosovi příti, aby on v též době podle vyměření práva Království tohoto českého takového nápadu dosáhnutí a užítí mohl, nebo kdyby on krevním přítelem Zuzany Strasspurgerové nebyl, nechtějí by tohoto práva daremně zanepřazdňovati, pročej jest k Vaší Milosti té naděje, že ráčíte jemu termín k provozování té jeho přípovědi jmenovati a pokudž se jiní státek nachází, což by obzvláště na komoru a na obec tuto připadlo, že Jeho Milosti císařské jinším prostředkem to jim vynahraditi milostivě motci ráčí. V čemž sebe Vaší Milosti k spravedlivému opatření poroučí.

Od Jeho Milosti císařské pana rychtář[e] pánům úředníkům

Zbytečné a daremné tímto reprobiváním ráčíte býti zanášeni nebo proč páni obesaní v žádný spor se vzdávati povinni nejsou, i také proč též přípověď od práva Vaší Milosti zdvížena býti má, toho z podstatné příčiny, totiž milostivou resoluční Jeho Milosti císařské, též milostivý dekret Jeho Milosti císařské, spolu i s zvodem do téhož domu vykonaném, přednějši jsou. Přičemž také že páni obesaní zůstavěni budou, v tu nadějí

přicházejí a že původní strana k provozování přípovědi připůstěna býti nemá, toho že z uvážení svého že vynajítí neráčíte, na to od Vaší Milosti jistého vyměření očekávati budou.

Od Karla Škréty

Pan Karel Škréta potahuje se na právo] m[ěstské] F 15, kteréž vyměřuje, kterak a jak daleko přátelé in linea collateralit stojící pod kterýž stupeň děditi mají, on pak ten se v tom právně zachoval a podle práva] m[ěstské] C 26, 27 Jeho Milosti císařské pana rychtář[e], též pány úředníky obesaní dal, a tak dáleji že vedle práva] m[ěstského] C 28 k provozování přípovědi své připůstěn bude, v tu nadějí k Jeho Milosti císařské přichází, na čej také od Vaší Milosti jistého oznámení očekávati bude.

Od Jeho Milosti císařské pana purkmistra a pánův takto oznámením šestipanských

Že Jeho Milosti císařské, též jich Milosti milostivých resoluční přezouvatí pravu tomuto nepřináleží. A pokudž již předešle svou obranu jsou předložili, na to také od Vaší Milosti jistého vyměření očekávati budou.

Načej z bedlivého pováženi komora purkmistra a pánův takto oznámením. Vide infra fol[io] 62.

[f. 62r]

1638 Böhmer á Weymar

Oznámení mezi Karlem Škrétou z jedné a Jeho Milosti císařské panem rychtářem na místě a k ruce Jeho Milosti císařské, též ouředníky šestipanskými na místě a k ruce obce oznámení. Poněvadž dům po někdy doktorovi Thadeášovi Hájkovi z Hájku pozůstalý, pod právem tímto tečící, vedle ohlášení a zvodu na onen čas jak k ruce Jeho Milosti císařské, tak i obce této učiněného (k němuž se žádný